

Confirmació de la presència de *Lissotriton helveticus* (Razoumowsky, 1789) a l'Albera (Alt Empordà, Catalunya)

Joan FERRER¹, Gemma DANÈS

¹ SOCIETAT CATALANA D'HERPETOLOGIA, Museu de Ciències Naturals de Barcelona. Plaça Leonardo da Vinci 4-5, 08019 Barcelona. pedroloscrew@gmail.com

RESUM

Es dona a conèixer la segona localització de tritó palmat *Lissotriton helveticus* (Razoumowsky, 1789) a l'Albera (Alt Empordà, Catalunya).

PARAULES CLAU: Serra de l'Albera; Alt Empordà; tritó palmat; presència verificada

ABSTRACT

The finding of the second Palmate Newt *Lissotriton helveticus* (Razoumowsky, 1789) at the Alberes mountain (Alt Empordà, Catalonia) is shown.

KEY WORDS: Serra de l'Albera; Alt Empordà; palmate newt; confirmation

INTRODUCCIÓ

El tritó palmat *Lissotriton helveticus* (Razoumowsky, 1789) es distribueix des del nord de la Península Ibèrica fins al nord d'Alemanya i d'Escòcia (NÖLLER & NÖLLER, 1995). A Catalunya el trobem per una banda a poblacions localitzades i aïllades de les Terres de l'Ebre, i per l'altra, al nord del País, per on s'estén per l'àrea pirinenca i des d'on arriba per la Catalunya nord-oriental fins a sectors d'Osona, el Vallès Oriental i el nord del Maresme (RIVERA et al.,

2011; LLORENTE et al., 1995; GARCÍA-PARÍS et al. 2004; RIVERA et al., 1996; PASCUAL & CAMPENY, 1983). Malgrat estar citat repetidament a la comarca de l'Alt Empordà (fons de dades de l'Atlas herpetològic de la SCH; Joan Budó, Eduard Marqués, Xavier Rivera com. pers. i Jenar Fèlix com. pers.) fins el 2007 no es coneixien localitzacions al nord de la Muga i concretament de l'àrea de l'Albera (FERRER, 2009).

DADES DE LA TROBALLA I DISCUSSIÓ

El 21 de desembre del 2014, a les 20h, es va trobar una femella adulta de tritó palmat, atrapada en una piscina abandonada situada al nord est de l'Estany de la Cardonera, al vessant sud occidental de la Serra de l'Albera, dins el terme municipal de Sant Climent Sescebes (Alt Empordà), a la quadrícula UTM: 31T DG99. Juntament amb aquest exemplar, també es van rescatar amb vida cinc exemplars de *Triturus marmoratus* i tres de *Discoglossus pictus*.

L'exemplar de tritó palmat, trobat a escassos 260 metres al sud-est del juvenil citat el 2007 (coordenades UTM 31N 495870,4690883, 114 msnm), havia caigut en l'esmentada estructura i sense possibilitat de sortir-ne, durant les dues setmanes anteriors ja que la darrera prospecció i revisió de dipòsits de la zona havia estat feta el dia 7 de desembre, recollint-se en aquella mateixa piscina 6 amfibis de les següents espècies: 1 adult de *Discoglossus pictus* i 5 *Pelobates cultripes* (dos dels quals estaven en males condicions físiques). En l'anterior revisió, efectuada el dia 27 d'octubre de 2014, s'havien rescatat 7 *Pelobates cultripes* (un d'ells mort) i 1 *D. pictus*.

Aquesta cita representa la segona observació de l'espècie a l'Albera i confirma la seva presència en aquesta zona, límit nord-est de distribució al Principat. Tot i això, a la segona edició de l'Atlas del Llenguadoc-Rosselló (GENIEZ & CHEYLAN, 2012) es recull novament la insòlita observació de l'espècie en el terme de Banyuls ja recollida a la primera edició (GENIEZ & CHEYLAN, 1987) 3'5 km a l'oest de Cervera, al vessant nord de l'Albera marítima (que es podria definir com la franja costanera compresa entre Cotlliure i Llançà passant pel Coll de Banyuls), d'influència més mediterrània i menor pluviometria, factor que hi impossibilita o limita l'assentament d'espècies de caire més euro-siberià com *Rana temporaria* (amb poblacions relictas presents a les cotes mitjanes/altes alberenques situades a l'oest del Coll de Banyuls) i requeriments més higrofils com el tritó palmat mateix, que sembla que al nord-est de Catalunya es veuria limitat a zones amb pluviometria igual o superior als 700mm (LLORENTE *et al.*, 1995), quan la mitjana de l'Albera marítima estaria entre els 550/700mm segons dades del Servei Meteorològic Català (SMC) o entre els 689 mm obtinguts a Llançà amb una sèrie de 10 anys, del 2001 al 2011 (FERRER & FILELLA, 2012) i els

572 mm de mitjana registrats a Portbou amb una sèrie de 8 anys (del 2007 al 2014) que es redueix a 530mm resultant de la sèrie de 16 anys si hi afegim les dades parcials recollides des del 1998 a la mateixa estació meteorològica automàtica de Portbou (SMC).

Consultats els autors de l'Atlas del Rosselló i Llenguadoc, aquests informen que només hi ha una única cita d'un exemplar observat a l'any 1982 en un torrent de Banyuls envoltat de vinyes, situat a 3'5 km de distància del mar i a 110 msnm. Aquest sector de l'Albera ha estat visitat repetidament durant els darrers anys i no s'ha pogut observar mai cap exemplar de *L. helveticus*. En canvi, si que hi és molt comú *Triturus marmoratus* i en menor mesura *Salamandra salamandra*.

Així doncs, considerem que aquesta espècie no està present a l'extrem est de l'Albera ja que només es disposa d'aquella sola cita, que podria correspondre's a un error d'identificació o a una translació. Aquest també seria el cas d'una altra cita també errònia, de *Calotriton asper* al vessant sud-est de l'Albera que apareix al darrer Atlas del Rosselló (GENIEZ & CHEYLAN, 2012) ja que aquesta espècie no està present a l'Albera (dades pròpies; RIVERA *et al.*, 2011).

A més a més, aquella cita del 1982 està situada en un sector poc òptim on no s'ha pogut confirmar la seva presència malgrat haver-se prospectat per diverses persones durant les darreres dècades; i aïllada completament de les poblacions rosselloneses més properes, situades a la plana, a uns 20-30km.

Els exemplars observats a la Cardonera, en canvi, representen una major continuïtat amb les citacions més properes, situades a tan sols 10 km al sud.

Tot i que gairebé la totalitat de zones humides del vessant sud de l'Albera han estat força prospectades des de fa dècades i encara ara són prospectades sovint, des de la troballa de l'exemplar juvenil observat el 2007 no s'havia tornat a observar cap exemplar d'aquesta espècie d'amfibi a l'Albera, que ja es pot considerar la més rara del massís i alhora potser la més escassa a la comarca de l'Alt Empordà, fins i tot per davant de *Rana temporaria* i *Calotriton asper*. En el cas concret de l'Estany de la Cardonera i voltants, per part de la SCH s'ha fet un esforç constant de prospecció des del 2003, incloent una revisió periòdica de les

nombroses estructures (piscines abandonades, pous i dipòsits per a usos agrícoles i ramaders varis) que actuen com a trampes mortals per a la fauna. Per aquesta raó, darrerament es fan accions per solucionar aquesta problemàtica, augmentant la periodicitat de les revisions i instal·lant dispositius de sortida en les estructures on s'ha detectat la mortalitat més elevada, molt preocupant en aquest sector del país donada l'abundància de dipòsits abandonats i la gran quantitat d'animals que hi cauen anualment (FERRER *et al.*, 2014) de manera que el 2014, la Societat Catalana d'Herpetologia va aconseguir un ajut del Fons Andrena (corresponent a la convocatòria "Pondscapes 2014") per tal d'actuar en aquest sentit i conservar alhora, algunes de les zones humides més interessants del vessant sud de l'Albera.

La mortalitat de fauna en aquestes estructures ha quedat demostrada en altres regions i continents, fins al punt de considerar-se una important causa de pèrdua de biodiversitat (FERRER *et al.*, 2014; FERRER *et al.*, 2015; GARCÍA *et al.*, 2014).

El tritó palmat està citat en 10 de les 25 quadrícules UTM 10x10 km alt empordaneses, situades majoritàriament a la meitat sud de la comarca, molt properes a les poblacions més ben conservades del Baix Empordà i Gironès. Però sovint es tracta d'observacions aïllades o poblacions poc denses, que podrien haver colonitzat recentment la plana alt empordanesa a través de la conca del Fluvià (POLLS, 1982) des de la Garrotxa, on és una espècie abundant (MACIAS, 2010). Aquesta possible colonització recent de la plana empordanesa a través dels cursos d'aigua potser tindria alguna relació amb l'escassetat de cites existents als Aiguamolls de l'Empordà i àrees properes recollides i comentades en diferents publicacions (FÈLIX, 1989; BEA *et al.*, 1994; CARRERA, 1999).

Malgrat la tendència regressiva de part de les poblacions catalanes de *L. helveticus* (RIVERA *et al.*, 2011), en el cas de l'Albera podríem estar, també, davant d'una colonització recent per part d'exemplars provinents dels cursos d'aigua situats al sud de la Cardenera. Caldria una major prospecció d'aquest sector de comarca per tal de conèixer-hi millor l'estatus d'aquesta espècie.

AGRAÏMENTS

Al Fons Andrena per finançar a la SCH el Projecte de conservació i restauració de zones humides de l'Albera. També a Attila Sobi i Iago Pérez per l'ajut en el treball de camp; a Joan Budó i Eduard Filella per la revisió del text; a Maurice Sabatier; Philippe Geniez i al Servei Meteorològic Català per la cessió de dades.

REFERÈNCIES

- BEA, A.; MONTORI, A. & PASCUAL, X. (1994): Herpetofauna dels Aiguamolls de l'Empordà. Pp. 359-407. In: Els Sistemes Naturals dels Aiguamolls de l'Empordà. *Treballs de l'Institut Català d'Història Natural*, 13.
- CARRERA, D. (1999): Els amfibis del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà: Bioindicació i anàlisi ambiental. Projecte de fi de la Llicenciatura en Ciències Ambientals (UAB). Bellaterra.
- FÈLIX, J. (1989): In: Sargatal & Fèlix ed., *Els Aiguamolls de l'Empordà: aspectes ecològics, històrics i socials*. Quaderns dels Indiketes. Ed. art-3, Figueres: 225-240.
- FERRER, J. (2009): Troballa de *Lissotriton helveticus* (Razoumowsky, 1789) a l'Albera (Alt Empordà, Catalunya). *Butll. Soc. Cat. Herp.*, 18.
- FERRER, J.; AGUILAR, F.; BAJOZ, D.; FERNÁNDEZ, D.; FILELLA, E. i ROCA, P. (2014): La mortalitat d'hèrptils en cisternes, pous i altres dispositius subterranis: Dades preliminars. *Butll. Soc. Cat. Herp.*, 21.
- FERRER, J. & FILELLA, E. (2012): Atlas dels amfibis i els rèptils del cap de Creus. *Treballs de la Societat Catalana d'Herpetologia*, núm. 7. Barcelona.
- FERRER, J.; CAMARASA, S.; DAHMANI, W.; AIT HAMMOU, M.; SANUY, D.; (2015): Aproximacions a l'herpetofauna de la regió de Tiaret i zones properes. Informe per a la Universitat de Lleida i University of IbnKhaldoun, BP 78 Tiaret 14000. Algerie.

- GARCÍA, L.; PLEGUEZUELOS, J.; BRITO, J.; JIMÉNEZ, F.; PÉREZ, M. and SANTOS, X. (2014): Watercisterns as deathtraps for amphibians and reptiles in arid environments. Environmental Conservation: Foundation for Environmental Conservation. doi:10.1017/S037689291400006X
- GARCÍA-PARÍS, M.; MONTORI, A. & HERRERO, P. (2004): Amphibia, Lissamphibia. In: *Fauna Ibérica*, vol. 24 Ramos M. A. et al. (Eds). Mus. Nac. CC.NN. CSIC. Madrid 640 pp.
- GENIEZ, P. et CHEYLAN, M. (1987): *Atlas de distribution des reptiles et amphibiens du Languedoc-Roussillon*. Lab. Biogéographie et Ecologie des Vertébrés. G.R.I.V.E. Montpellier.
- GENIEZ, P. et CHEYLAN, M. (2012): *Atlas de distribution des reptiles et amphibiens du Languedoc-Roussillon*. Laboratoire de Biogéographie et Ecologie des Vertébrés de l'E.P.H.E. / Ed. Biotope.
- LLORENTE, G.A.; MONTORI, A.; SANTOS, X.; CARRETERO, M.A. (1995): *Atlas dels amfibis i rèptils de Catalunya i Andorra*. El Brau, Figueres.
- MACIAS, M. (2010): Amfibis i rèptils de la Garrotxa. *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca*, N°. 23.
- NÖLLERT, A. & NÖLLERT, C. (1995): *Los Anfibios de Europa*. Omega. Barcelona.399pp.
- PASCUAL, X. & CAMPENY, R. (1983): A preliminary note on the distribution of *Triturus helveticus* in Catalonia (Spain). *British Journal of Herpetology*, vol. 6:346-347.
- POLLS, M. (1982): Síntesis biogeográfica y aspectos ecológicos de la herpetofauna del Alt Empordà. Tesi Llicenciatura. Univ. Barcelona.
- RIVERA, J.; ARRIBAS, O. & BARRIO, C. (1996): El origen de algunas poblaciones de *Triturus helveticus* (Razoumowski, 1789) de Cataluña. *Butll. Parc Natural Delta del'Ebre* 9: 36-37.
- RIVERA, X.; ESCORIZA, D.; MALUQUER-MARGALEF, J.; ARRIBAS, O. i CARRANZA, S. (2011): *Amfibis i rèptils de Catalunya, País Valencià i Balears*. Lynx Edicions i Societat Catalana d'Herpetologia. 240 pp. <http://www.lynxeds.com/ca/producte/amfibis-i-r%C3%A8ptils-catalunya-pa%C3%ADs-valenci%C3%A0-i-balears>